

Социніанство в житті роду Немиричів

Оцінюючи спалах социніанства в Україні з відстані часу, можемо констатувати, що раціоналістичні основи мислення, поширення реформаційної ідеології з її культом розуму і критичним ставленням до офіційних догм, яку приносили з собою інтелектуали-дисиденти, піднесли філософську та суспільно-політичну думку в Україні на якісно вищий щабель. Важливу роль у цьому відіграли магнатські двори як осередки духовного життя, починаючи з культурно-ідеологічного центру в Острозі, де оформився тип національної ("слов'яно-греко-латинської") школи, і закінчуючи Киселином Чапличів-Шпановських, "Афінами Сарматськими", де уперше в Україні з високих професорських кафедр зазвучали ідеї, що хвилювали західноєвропейську суспільну думку.

Звертаючись до історії волинських магнатсько-панських родин, ми не знайдемо тут постатей з такими яскравими долями, як рід Немиричів. Упродовж усього історичного існування вони зберегли спелефічні риси свого походження. Рід Немиричів відіграв велику роль у становленні освіти й духовної культури в Україні. Їхня функція була підштовхнута інтенсивним поширенням реформаційних ідей, які на Волині й Київщині розвивалися в радикальному річизні антринітаризму, інакше - социніанства. Усе це формувало спийатливий клімат для творення нової, економічно дужеї політичної еліти, дало змогу активним та діяльним особам будувати успішну власну кар'єру. Загалом характерними рисами цієї родини були величезна енергія в поліпшенні свого матеріального і соціального становища.

На загальнодержавній політичній арені Немиричі з'являються в XVI ст., однак довгий час їм не вдалося перетнути межу між збіднілим боярством і багатого шляхтою. Першим, хто розширив родовий маєток на Овруччині, був Івашко Немирич. Він вдало скористався наданим йому становищем і зумів закріпити за родиною земельні надання, які пожалував Немиричам польський король. Їх соціальне становище закріпили вдалі шлюби.

Наступні покоління Немиричів зуміли добитися привілейованого становища в урядових колах. Будучи однієї з найбагатших родин Київщини, вони мали усі підстави виставляти свої кандидатури на вибори в польський сейм чи в місцеві сеймики. Найбільш удало склалася кар'єра батька Юрія Немирича - Степана, який отримує від короля староство Овруцьке (1623-1630), ще раніше доходять до найвищого щабля служби, стаючи підкоморієм київським.

Міцне економічне підґрунтя, підтримка польського короля, шлюби з найвідомішими шляхетськими родинами дозволили синам Степана посісти високі посади та утримувати значну кількість старосте і економій. Найвідомішим представником цього покоління був канцлер Великого Князівства Руського Юрій Немирич. Останні покоління Немиричів змінили

соціальний статус, перейшовши до групи власників дрібних землеволодінь. Цей процес відбувався повільно і охопив декілька поколінь. Незважаючи на це, Немиричі займають високі урядові посади. Але поступово рід занепадає і втрачає свої чільні позиції в боротьбі за незалежність України.

Яскравою постаттю роду Немиричів був Юрій, в оцінці діяльності якого історики й досі не можуть досягти одностайності. Чим далі відступає від нас бурхливий період середини XVII ст., пов'язаний із трагічними для України процесом творення її державності, тим виразніше в працях дослідників проступає визнання Немирича як блискучого дипломата, видатного адміністратора та державного діяча.

Отримавши блискучу освіту за кордоном і маючи неабиякі здібності Юрій швидко розпочав сходження кар'єрною драбиною. Єдиною суттєвою перешкодою була його віра. Будучи аріанином, він ревно відстоював інтереси своєї віри, але в католицькій країні це було практично неможливо, а здебільшого небезпечно. Але він залишився вірним сином Речі Посполитої до 1654 р. і брав участь у війні з козаками, часто за власний кошт споряджав полки. Та ні країна, ні влада не оцінили його вкладу в боротьбу, аріан постійно переслідували, а частину маєтків самого Юрія було конфісковано. У пошуку правди Немирич робить відважний крок, переходячи на бік шведського короля, займає посаду посла й навіть бере участь у бойових діях проти поляків. Та погляди Юрія не збігаються з поглядами шведського короля, і, побачивши, що з допомогою шведів навести лад в Україні не вдасться, він переходить на бік козаків. Заради своєї мети він кладе на вітар навіть своє віросповідання. На службі в гетьмана І. Виговського у усій красі розкривається його талант дипломата. Юрія Немирича справедливо історики вважають творцем Гадяцької угоди. Період життя Немирича свідчить, що навіть найвищі державницькі поривання можуть зазнати краху, якщо не зуміти згуртувати суспільство, відкинувши власні амбіції заради створення єдиної держави. Юрій Немирич загинув у цій боротьбі так, як і жив все життя, віддавши заради цього і достатки, і віру, і життя.